

УДК 811.161.2'42

DOI 10.31494/2412-933X-2019-1-8-186-195

FUNCTIONING OF GENERAL TEXT AND SPECIFIC DISCURSIVE UNITS IN THE MYKOLA ZEROV'S EPISTOLARY

ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАГАЛЬНОТЕКСТОВИХ ТА СПЕЦИФІЧНИХ ДИСКУРСИВНИХ ОДИНИЦЬ В ЕПІСТОЛЯРІЇ МИКОЛИ ЗЕРОВА

NELYA PAVLIK,

Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor

<https://orcid.org/0000-0002-2957-6973>

pavliknelya80@gmail.com

Berdiansk State Pedagogical
University

✉ 4 Schmidta St.,

Berdiansk, Zaporizhzhia region,
71100

НЕЛЯ ПАВЛИК,

кандидат філологічних наук,
доцент

Бердянський державний
педагогічний університет

✉ вул. Шмідта, 4

м. Бердянськ, Запорізька обл.,
71100

Original manuscript received March 01, 2019

Revised manuscript accepted April 17, 2019

ABSTRACT

The article is devoted to the important problem of modern linguistics as Discourse Studies. Relevance of research is to attempt terminological ordering and filling with a specific scientific content of those characteristics that structure the text and used in the analysis of discourse. It seems important to form a system of linguistic and stylistic operations to establish the patterns of constructing an epistolary text and study its operation in the time space of national discourse.

The study attempts to describe the main types of discursive units in the epistolary of the famous Ukrainian poet, literary critic, translator Mykola Zerov. Writer's correspondence is characterized by communicative, pragmatic, linguistic and stylistic positions.

In the presented work discourse is positioned as a multi-parameterized structure marked by certain features, namely: the implementation of a communicative function; pragmatic implementation; the presence of a social context that gives an idea of the participants in the communication; time factor; designing mainly in the form of coherent text; the possibility of optional paralinguistic elements, etc. A discursive unit in the study is interpreted as any linguistic / textual unit that acquires communicative and pragmatic meaning in a socially parametric communication situation.

As a result of the study, nine types of general-text and specific discursive units are identified, which are part of the surveyed Mykola Zerov's epistolary texts, operating in a particular speech situation, under certain communicative conditions. These are directive constructions; narrative patterns; interrogative and exclamatory sentences; means of emotional condition creation and also the marks of social status, initial and final parts of epistolary texts; standard formulae of addressing, greeting,

wish, congratulation, excuse, thank, invitation. The functional and structural features of discursive units are selected by classification typology criteria.

Key words: discourse, epistolary, epistolary text, letter, types of general text and specific discursive units.

Вступ. Дослідження присвячене важливій проблемі сучасної лінгвістики – дискурсології. Необхідність вироблення категорійно-поняттєвого апарату для здійснення дискурсивного аналізу є одним із основних завдань наукової парадигми. Актуальність представленої роботи полягає у спробі термінологічного впорядкування й наповнення конкретним науковим змістом як тих характеристик, що структурують текст, так і використовуваних в аналізі дискурсу. Розробці порушених проблем сприятиме встановлення типології дискурсивних одиниць одного з різновидів писемних текстів – епістолярію. Розв'язання цього конкретного завдання в аспекті аналізу дискурсу дає можливість додатково з'ясувати взаємозв'язок семантичної та структурної організації тексту з його стильовою маркованістю, а також зі ступенем функційної якості мовлення на рівні тексту, завдяки чому будь-яка мовна одиниця набуває комунікативно-прагматичного потенціалу і стає дискурсивною. З огляду на це важливим є формування системи лінгвостилістичних операцій для встановлення закономірностей побудови епістолярного тексту та вивчення його функціонування в часопросторі національного дискурсу.

Мета статті – проаналізувати основні типи дискурсивних одиниць у комунікативно-прагматичному та функціонально-стильовому планах в епістолярії відомого українського поета, літературного критика, перекладача Миколи Зерова. Микола Зеров належить до знакових постатей літературно-суспільного життя України першої половини ХХ століття. Іван Дзюба називає його взірцем компетентної і відповідальної культурної праці, чесного служіння мистецтву слова. “Його поезія, переклади з багатьох мов, літературознавчі праці та роботи з теорії і практики перекладацтва, критичні публікації усвідомлюються як велике багатство української культури” (Дзюба 2015: 63). Тому спроба аналізу епістолярної спадщини письменників з комунікативно-прагматичних та лінгвостилістичних позицій видається досить актуальною та цікавою.

Сучасні дискурсивні дослідження мають практичне спрямування, їх завдання – з'ясувати й описати глибинні процеси комунікації. Узагальнивши думки вчених щодо тлумачення терміна “дискурс” (Z. Harris, Т. ван Дейк, Е. Бенвеніст, Н. Арутюнова, О. Кубрякова, М. Макаров, К. Серажим, Ф. Бацевич та ін.), ми дійшли висновку, що **дискурс** – це багатопараметризована структура, що характеризується певними ознаками, а саме: виконанням комунікативної функції; прагматичною реалізацією; наявністю соціального контексту, що дає уявлення про учасників комунікації; часовим чинником; оформленням переважно у вигляді зв'язного тексту; можливістю факультативних паралінгвістичних елементів тощо. **Дискурсивна одиниця** у дослідженні витлумачується як будь-яка мовна/текстова одиниця, що

набуває комунікативно-прагматичного значення у соціально параметризованій ситуації спілкування.

Методи дослідження. Аналіз типів епістолярних дискурсивних одиниць здійснювався за допомогою лінгвістичного опису мовних фактів, зокрема, прийомів спостереження, узагальнення і класифікації, використаних для комплексного дослідження листів, методів стилістики мови, застосованих для встановлення жанрології епістолярних текстів, методу дискурс-аналізу – для вивчення комунікативного, лінгвосоціокультурного, прагматичного тощо компонентів епістолярної комунікації як специфічного дискурсу, контекстуально-інтерпретаційного методу, що сприяв виявленню особливостей письменицького листування.

Виклад основного матеріалу. Для з'ясування дискурсивного механізму листа необхідно співвіднести його з умовами, в яких він був укладений, із постаттю автора, його знаннями про світ, метою написання листа, врешті, з тими художніми системами і мовними парадигмами, які існували у певний історичний момент. Саме аналіз прагматики різних типів дискурсивних одиниць дозволяє встановити правила породження епістолярних текстів, простежити за їх функціонуванням у різних умовах комунікації. В основу класифікації епістолярних текстів покладено такі параметри: *екстралінгвальні*: інтенційний фактор, тобто комунікативний намір адресанта, який визначає внутрішню програму епістолярного мовлення і спосіб його втілення; інформативна функція; прагматичний аспект; ситуація, в якій проходить епістолярна комунікація; тематична наповненість; тональність (офіційна, дружня, фамільярна тощо) спілкування; мовна особистість адресанта тощо; *лінгвальні*: ustalena структурно-композиційна форма листа; набір специфічних мовних та мовленнєвих засобів різних рівнів мови і стандартизованих етикетних висловлень тощо.

У результаті ґрунтового аналізу листування Миколи Зерова нами виділено дев'ять типів дискурсивних одиниць, які є складовими досліджуваних епістолярних текстів.

Таблиця 1

Типи дискурсивних одиниць

Загальнотекстові дискурсивні одиниці:	Специфічні дискурсивні одиниці:
➤ директивні вислови;	➤ засоби ініціалізації;
➤ авторизовані нарративні моделі;	➤ засоби завершення епістолярного тексту;
➤ питальні та окличні речення в ролі дискурсивних одиниць;	➤ стандартизовані формули звертання, привітання;
➤ маркери соціального статусу;	➤ стандартизовані формули побажання, поздоровлення, віншування, вибачення, вдячності, запрошення.
➤ засоби вираження емоційного стану.	

За функційними і структурними особливостями дискурсивні одиниці розмежовуються на загальнотекстові та специфічні.

Загальнотекстовими вважаємо **одиниці**, які функціонують не лише

епістолярних, а й в інших класах текстів; **специфічні дискурсивні одиниці** є актуальними структурно-композиційними елементами листа, що репрезентують його як цілісне жанрове утворення (Павлик 2007: 104).

1 тип – директивні вислови. Директивний характер листів полягає у спонуканні до певної дії, поведінки і реалізується конструкціями з дієсловами наказового способу. Імперативне значення дієслова проявляється у двох планах – модальному (містить волевиявлення автора) та змістовому (вказує на конкретну дію). В обстежених епістолярних текстах нами визначено такі функції директивних висловів, що репрезентують волевиявлення адресанта: прохання, порада, дозвіл, заклик, застереження, побажання, наказ. Наприклад: *“Будете писати Могилянському, – напишіть, нехай він повідомить, з якого обсягу книжки йому посилати”* (Зеров, 2015: 641) – прохання; *“Поезії ж, коли Вам до вподоби, читайте і популяризуйте як найсучасніші”* (Зеров, 2015: 650) – порада; *“Вітайте Сосюру; низенький уклін Хвильовому (хай їде з Харкова!) і побажання всього найкращого Вам”* (Зеров, 2015: 643) – заклик тощо.

У листах письменника зрідка трапляються супутні засоби вираження експресивності, які зазвичай надають директивним висловленням більш послабленого характеру, зокрема, це дієслова недоконаного виду, звертання, формули мовного етикету, наприклад: *“Будьте ласкаві повідомити, оскільки Вам до вподоби перспектива мати другу книжку оповідань”* (Зеров, 2015: 654).

2 тип – авторизовані нарративні моделі. Повідомлювані формули, або наративи, розглядаються нами як розповідь про деяку послідовність подій, що відбуваються. Повноцінну подійність нарративного тексту зумовлюють фактичність, тобто реальність описаних подій, та їх результативність. В епістолярних текстах нарративні конструкції містять повідомлення у вигляді сюжетної розповіді про особисте життя чи професійну діяльність дописувача, цікаві випадки з життя спільних знайомих або власного; наративи виступають формою самовираження, що пояснюється прагненням автора донести до адресата інформацію про себе. Наприклад, уривок з обстежених листів: *“Було у Віктора Платоновича затишно і весело. Так, що навіть я пив горілку. Вийшли год. о 6-ій, потяглися на Володимирську гірку, потім фотографувалися всім кодром (крім мене, я зразу поїхав додому, була т° і боліло горло), – а закінчили день (теж без мене) в якійсь їдальні з візниками і “міцними трунками”. Філіпович сьогодні ходить веселий і многозначно підморгує: знай наших”* (Зеров, 2015: 656). Типовим для епістолярних нарративів є відображення авторського, а значить, суб’єктивного погляду на ситуацію.

3 тип – питальні та окличні речення в ролі дискурсивних одиниць. У структурі досліджуваної епістолярної комунікації особливий акцент припадає на питальні речення, які виконують функцію одного із засобів отримання необхідної інформації. Прямі питальні одиниці вважаються основним засобом вираження запитання, не містять будь-якого підтексту чи факультативних елементів, наприклад: *“Хто такий*

Доленго? Не як поет (поет слабенський), а як товариш-літерат і аматор художнього слова? Може б, і йому прислати “на суд і осудження?” (Зеров, 2015: 643); “Чи не могли б Ви мені вказати головнішу і найбільш приступну бібліографію про Франка?” (Зеров, 2015: 660); “Будьте ласкаві, напишіть з Петербурга, що говорить Хвильовий? Яким Ви його знайшли і таке інше” (Зеров, 2015: 656). Питальним реченням властива контактоутворювальна функція, що сприяє продовженню комунікації, стимулює лист-відповідь.

Особливістю листування Миколи Зерова є застосування емоційно-оцінних та окличних речень, здатних безпосередньо впливати на процес сприймання і розуміння тексту інформаційним партнером, викликати емоційний ефект, наприклад: “Особливо мені до вподоби друк – чіткий, благородного рисунка шрифт і чорна справжня фарба!” (Зеров, 2015: 654); “Я перейшов на історичний відділ російський, але Довнар саджав усіх студентів за переписні та писцові книжки – брр... і досі противно згадувати цього Довнара!” (Зеров, 2015: 649); “Читав і робив коментарії в роді: “Та й зарозумілий же цей Тичина: бач, як скеля непорушний!” і т. д.” (Зеров, 2015: 646). У структурі означених речень використовуються експресиви, повтори, емоційно-експресивні, експресивно-підсилювальні частки, вигуки тощо.

4 тип – засоби вираження емоційного стану. Традиційно засобом вираження емоційного стану в обстеженій епістолярній комунікації є експресиви, або емоційно забарвлена лексика, за допомогою якої письменник описує почуття, а також передає емоційні відтінки в оцінці явищ, подій, людей тощо. Ці лексеми поділяються на дві групи: слова, що містять позитивну емотивну оцінку, і слова, у яких виявляється негативна емотивна оцінка. Наприклад: “Київський краєвид у ньому **божественний**, – Ви **прекрасно** відчуваєте київську своєрідність, стиль Києва” (Зеров, 2015: 642) – схвальне ставлення; “Він у Вас – **дар прекрасної духовної школи**” (Зеров, 2015: 645) – захоплення талантом; “**Жадібність, заздрість, готовність усім пожертвувати** – аби тільки мати черевики з гострими носками і сидіти в кав'ярні в ролі законодавця і арбітра “*elegantiarum*” (Зеров, 2015: 643) – несхвальне, зневажливе ставлення; “Але сам не наважується на неї, гадаючи, що справа вимагає попередніх студій, без яких ризкує перетворитися на **голе і безпоживне свистунство**” (Зеров, 2015: 651) – осуд; “Де він це прочитав у неокласиків – Аллах його знає, але все це пахне **наклепом і доносом**” (Зеров, 2015: 660) – обурення; “Ленінград **набрид смертельно**. Сьогодні якось особливо **нудно**” (Зеров, 2015: 662) – сум, відчай.

Крім цього, в аналізованому листуванні окрему групу формує розмовно-просторічна лексика та росіянізми, що використовуються М. Зеровим для змалювання негативно-соціальних рис осіб, оцінки творчої спадщини колег, суспільних явищ, які він мав змогу спостерігати, наприклад: “А Коряк з Загулом **видаються просто немудрим зубряками немудрих молитовників**” (Зеров, 2015: 659); “А як **хто гавкне, то не біда**. Ми ж з Вами знаємо, чого вартий наш український **селючок**, коли він починає кар'єру робити” (Зеров, 2015: 642); “Все

одно: *“Дураков не убавим в России...”* (Зеров, 2015: 652); *“Пісні кохання” – дрянь страшенна*” (Зеров, 2015: 640).

Вагоме місце у листах належить цитатам і фразеологізмам. Ці елементи мовної експресії, поєднуючись з емоційно забарвленою лексикою, надають текстам образності, полемічної сили та гостроти у спілкуванні з епістолярними партнерами, наприклад: *“Єсть сполучення фонем, од яких плакати хочеться – геніально: Ще синій ліс не взеленів...”* (Зеров, 2015: 645); *“...тільки стоїть над цілою країною задуха, “испорченный воздух” – і не рухається*” (Зеров, 2015: 645); *“У Пушкина можеш прочитати: “На свете счастья нет, но есть покой и воля”*” (Зеров, 2015: 666).

5 тип – маркери соціального статусу. Факторами, що визначають структуру проаналізованих епістолярних текстів, є соціальне становище учасників комунікації, соціокультурологічні норми поведінки, ступінь знайомства та рівень формальності умов спілкування, місце і час мовленнєвого процесу. Кожен тип тексту має специфічний набір мовних засобів і форм, що передає причиново-наслідкову залежність між комунікативною ситуацією та безпосередньо мовленнєвим актом, породженим цією ситуацією. Поширенням засобом визначення соціального статусу комунікантів в епістолярії Миколи Зерова є займенники, за допомогою яких відображається службова ієрархія, ступінь знайомства, характер стосунків тощо, наприклад: *“Я дуже прохаю вибачити мені, що потурбую Вас, але чи не могли б Ви мені вказати, де б я міг взяти ці відомості”* (Зеров, 2015: 660) – формальний рівень комунікації (офіційний тон у спілкуванні репрезентується офіційно-шанобливою формою 2-ої особи множини особових займенників); *“Для мене дорогі найдрібніші рисочки з твого життя-буття і з того, як ти проводиш свій час. І мені не треба буде вдаватися за допомогою до “Йокасти” й “Кота” ..., щоб уявити тебе, твої розмови й твоє оточення”* (Зеров, 2015: 666) – неформальний рівень комунікації (показниками неформального рівня виступають особові займенники 1-ої і 2-ої особи однини та множини (я, ми, ти, ви та їх відмінкові форми), а також присвійні займенники (мій, твої, наш).

Маркерами соціального статусу виступають багаточисельні професіоналізми та суспільно-політична лексика, за допомогою яких пізнається сфера діяльності комунікантів або їхнє соціальне становище в певний період спілкування, наприклад: *“Найбільше в цьому винні Старицький (ввесь його літературний доробок – плагіат з горожанської поезії сімдесятих років).... Петро Карманський – поет смутку, в редакції “Діла” з нього сміялись: поете, одважте нам два кіло смутку!”* (Зеров, 2015: 640); *“Треба просити дозволу начальника тюрми, щоб відправити до оптики сестру, ... а мене в цей час можуть передати на етап”* (Зеров, 2015: 663).

6 тип – засоби ініціалізації. Ініціалізація, тобто змістовий початок – це перше речення основного тексту, яке знаходиться у стилістично сильній позиції і виконує функцію організуючого елемента для всього листа. В аналізованому листуванні змістове наповнення

ініціальних форм включає в себе передусім інформацію про те, що стало приводом, причиною спілкування, наприклад: **“Обіцяв я Вам написати, що сталося в Києві, та все у мене розповзається якось час і настрої – то капризує малий, то предметові комісії з різними, розуміється, законними, але ж і прикрими претензіями, то пошуканка за грошима, яких систематично ніде не доплачують”** (Зеров, 2015: 657). До ініціальних належать також структури, у яких висловлено домагання прихильності адресата. Ці конструкції марковані такими мовними одиницями, як займенники, емоційно-оцінна лексика, традиційні формули мовленнєвого етикету. Наприклад: **“Хоч Ви й сердитесь на мене десь там всередині, – це видно перш за все з напису на книзі (суто офіційного) та ще з того, що примірника Ви мені прислали з погризеною обкладинкою, – а я проте ставлюся до Вас по-приятельському, зовсім не в Осьмаччин спосіб, – і, як бачите, навіть маю намір написати Вам про свої враження од Вашої книжки”** (Зеров, 2015: 644); **“Не можу вивістити Вам, який я радий, одержавши від Вас посилку і такого ласкавого листа. Я саме йшов на пошту, щоб послати Вам усі важливіші інформації про те, як стоїть справа з друкуванням Вашої книжки. По дорозі зустрів поштаря – і от маю писати листа наново”** (Зеров, 2015: 653).

7 тип – засоби завершення епістолярного тексту. Типовими засобами завершення листів є прощальні формули. Це традиційні одиниці українського мовного етикету, до складу яких входять вислови прихильності, подяки, побажання, вітання. Їхнє семантичне наповнення залежить насамперед від характеру взаємин між автором та адресатом, різновиду епістолярного тексту. В проаналізованих листах формули прощання можуть ускладнюються побажаннями, висловами прихильності, подяки, вітаннями, наприклад: **“Ну, от і все, здається. Поки що – прощайте”** (Зеров, 2015: 650); **“Цілую міцно. Бажаю тобі здоров'я і спокою”** (Зеров, 2015: 666). Серед засобів завершення обстеженої кореспонденції виокремлюються також конструкції, що містять прохання щодо продовження листування, зрідка зустрічаються фрази, які попереджають про закінчення послання. Водночас ці структури в листах М. Зерова є також контактоутворювальними, наприклад: **“Гадаючи, що Ваш лист з 27.11.1925 р. до мене ще не край Вашим зносинам з київською літературною громадою, – шлю Вам найсердечніше вітання од себе і всіх київських прихильників Ваших писань”** (Зеров, 2015: 655); **“Поки що прощайте. Завтра-позавтра писатиму ще”** (Зеров, 2015: 656).

8 тип – стандартизовані формули звертання, привітання. Стандартизовані формули звертання, привітання – це дискурсивні одиниці, які у листі мають чітко окреслену сталу позицію – над текстом, графічно позначаються абзацним відступом і виражаються іменником у кличному або називному відмінку та прикметником, що містить ознаки поваги, пошани тощо, й виконують апелятивну, фатичну та експресивну функції. В обстеженому епістолярії у ролі звертань переважають офіційно марковані структури, листи ж між соціально спорідненими комунікантами вирізняються стилістично нейтральними або дружніми

початковими формами. Наприклад: *“Вельмишановний Олександрє Олександровичу!”* (Зеров, 2015: 640); *“Дорогий Павле Григоровичу!”* (Зеров, 2015: 641); *“Високоповажний пане докторе!”* (Зеров, 2015: 652); *“Високоповажний і дорогий добродію!”* (Зеров, 2015: 653).

9 тип – стандартизовані формули побажання, поздоровлення, віншування, вибачення, вдячності, запрошення. Зазвичай письменницький епістолярій насичений формулами мовного етикету, серед яких найчастіше зустрічаються вибачення, поздоровлення, віншування. Вербальними засобами реалізації цих одиниць є традиційні для українського етикету вислови, наприклад: *“Вітайте Союру; низенький уклін Хвильовому (хай їде з Харкова!) і побажання всього найкращого Вам”* (Зеров, 2015: 643); *“По всім тім бажаю Вам всього найкращого. А особливо – легкої для писання Зірки”* (Зеров, 2015: 647); *“Я дуже прохаю вибачити мені, що потурбую Вас, але чи не могли б Ви мені вказати, де б я міг взяти ці відомості... Буду дуже вдячний”* (Зеров, 2015: 660). На мовному рівні типовими засобами вираження означеної дискурсивної одиниці у проаналізованих листах виступають дієслова типу *бажаю, вибачте, дякую* тощо, експресиви, порівняння, поетичні індивідуально-авторські структури, що передають щирі побажання здоров'я, щастя, кращої долі тощо.

Доцільно також виділити такі форми мовного етикету, як компліменти на адресу адресата, визнання чи захоплення його діяльністю, поетичним талантом тощо, наприклад: *“Ритмічно – Ваша книга прекрасна, вся од початку до кінця. Ви в нас найбільший майстер ритму, найбільший його знавець і новатор”* (Зеров, 2015: 645).

Насамкінець зазначимо, що саме використання виділених дискурсивних одиниць дозволяє створити такий епістолярний текст, який би відповідав правилам написання листів і сприяв успішній та оптимально ефективній комунікації.

Висновки. Отже, у процесі дослідження типології дискурсивних одиниць в епістолярному мовленні Миколи Зерова нами виявлено дев'ять типів загальнотекстових та специфічних дискурсивних одиниць, що актуалізуються у конкретній мовленнєвій ситуації, за певних комунікативних умов. Класифікаційними критеріями типологізації обрані функційні та структурні особливості дискурсивних одиниць.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у вивченні (окрім комунікативно-прагматичних та функціонально-стильових параметрів, застосованих у науковій роботі) семантико-когнітивних механізмів породження епістолярного дискурсу, оскільки дослідження проблем творення та функціонування різних типів дискурсу має практичне спрямування, що уможливілює встановлення глибинних процесів комунікації. Когнітивний підхід, поєднаний із лінгвокультурологічним, може бути зорієнтованим на виявлення національно-специфічних особливостей означеного типу дискурсу.

Література

1. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека / Н. Д. Арутюнова. – М. : Языки русской культуры, 1999. – 896 с.

2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф. С. Бацевич. – К. : Академія, 2004. – 344 с.
3. Бенвенист Э. Общая лингвистика / Э. Бенвенист. – М. : Прогресс, 1974. – 447 с.
4. Дейк Т. А. ван. Язык. Познание. Коммуникация / Т. А. ван Дейк. – М. : Прогресс, 1989. – 310 с.
5. Дзюба І. З кастильських джерел краси. Микола Зеров // Зеров М. Вибрані твори / упор. Володимир Панченко. – К. : Смолоскип, 2015. – С. 9–63.
6. Зеров М. Листування // Зеров М. Вибрані твори / упор. Володимир Панченко. – К. : Смолоскип, 2015. – С. 639–672.
7. Кубрякова Е. С. О понятиях дискурса и дискурсивного анализа в современной лингвистике / Е. С. Кубрякова // Дискурс, речь, речевая деятельность: функциональные и структурные аспекты : сб. обзоров РАН ИНИОН. – М., 2000. – С. 7–25.
8. Макаров М. Л. Основы теории дискурса / М. Л. Макаров. – М. : Гнозис, 2003. – 280 с.
9. Павлик Н. В. Типологія дискурсивних одиниць в українському епістолярному мовленні : [монографія] / Н. В. Павлик. – Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2007. – 177 с.
10. Серажим К. С. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність (на матеріалі сучасної газетної публіцистики) / К. С. Серажим. – К. : Націон. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2002. – 392 с.
11. Harris Z. Discourse Analysis / Z. Harris // Language. – 1952. – Vol. 28, №17. – P. 1–30.

References

1. Arutiunova, N. (1999). *Yazyk i mir cheloveka* [Language and Human World]. Moskva: Yazyki russkoj kultury [in Russian].
2. Batsevych, F. (2004). *Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky* [Establish a Communist Linguistic]. Kyiv: Akademiia [in Ukrainian].
3. Benvenist, E. (1974). *Obshchaia linhvistika* [General Linguistics]. Moskva: Progress [in Russian].
4. Deik, T. A. van. (1989). *Yazyk. Poznanie. Kommunikatsiya* [Language. Cognition. Communication]. Moskva: Progress [in Russian].
5. Dziuba, I. (2015). *Z kastalskykh dzherel krasny. Mykola Zerov* [From the Castalian Sources of Beauty. Mykola Zerov]. Zerov M. Vybrani tvory [Selected Works]. V. Panchenko (Comp.). Kyiv: Smoloskyp, 9–63 [in Ukrainian].
6. Zerov, M. (2015). *Lystuvannia* [Correspondence]. Zerov M. Vybrani tvory [Selected Works]. V. Panchenko (Comp.). Kyiv: Smoloskyp, 639–672 [in Ukrainian].
7. Kubriakova, Ye. (2000). *O ponyatiyakh diskursa i diskursivnogo analiza v sovremennoi lingvistike* [On the Concepts of Discourse and Discursive Analysis in Modern Linguistics]. Diskurs, rech, rechevaia deiatelnost: funktsionalnye i strukturnye aspekty: sbornik obzorov RAN INION [Discourse, Speech, Speech Activity: Functional and Structural Aspects: a Collection of Reviews of the Russian Academy of Sciences INION]. Moskva, 7–25 [in Russian].
8. Makarov, M. (2003). *Osnovy teorii diskursa* [Fundamentals of the Discourse Theory]. Moskva: Gnozis [in Russian].
9. Pavlyk, N. (2007). *Typolohiia dyskursyvnykh odynyts v ukrainskomu epistoliamomu movlenni: monohrafiia* [The Typology of Discursive Units in the Ukrainian Epistolary Speech: monograph]. Donetsk: TOV "luho-Vostok, Ltd" [in Ukrainian].
10. Serazhym, K. (2002). *Dyskurs yak sotsiolinhvalne yavyshe: metodolohiia, arkhitektonika, variatyvnist (na materialy suchasnoi hazetnoi publitsystyky)* [Discourse as a Sociolinguistic Phenomenon: Methodology,

Architectonics, Variability (on the Material of Contemporary Newspaper Journalism)]. Kyiv: Natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka [in Ukrainian].

11. Harris, Z. (1952). *Discourse Analysis*. Language. Vol. 28, № 17, 1–30 [in English].

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена важливій проблемі сучасної лінгвістики – дискурсології. Актуальність наукової роботи полягає у спробі термінологічного впорядкування й наповнення конкретним науковим змістом як тих характеристик, що структурують текст, так і використовуваних в аналізі дискурсу. Видається важливим формування системи лінгвостилістичних операцій для встановлення закономірностей побудови епістолярного тексту та вивчення його функціонування в часопросторі національного дискурсу.

У дослідженні здійснена спроба опису основних типів дискурсивних одиниць в епістолярії відомого українського поета, літературного критика, перекладача Миколи Зерова. Листування письменника охарактеризовано з комунікативно-прагматичних та лінгвостилістичних позицій.

У представленій роботі дискурс позиціонується як багатопараметризована структура, що позначена певними ознаками, а саме: виконанням комунікативної функції; прагматичною реалізацією; наявністю соціального контексту, що дає уявлення про учасників комунікації; часовим чинником; оформленням переважно у вигляді зв'язного тексту; можливістю факультативних паралінгвістичних елементів тощо. Дискурсивна одиниця у дослідженні витлумачується як будь-яка мовна/текстова одиниця, що набуває комунікативно-прагматичного значення у соціально параметризованій ситуації спілкування.

У результаті дослідження виділено дев'ять типів загальнотекстових та специфічних дискурсивних одиниць, які є складовими обстежених епістолярних текстів Миколи Зерова, що функціонують у конкретній мовленнєвій ситуації, за певних комунікативних умов. Це директивні конструкції, нарративні моделі, питальні та окличні речення, засоби вираження емоційного стану, маркери соціального статусу, засоби ініціалізації та завершення епістолярного тексту, стандартизовані формули звертання, привітання, усталені форми побажання, поздоровлення, вітшування, вибачення, вдячності, запрошення. Класифікаційними критеріями типологізації обрані функційні та структурні особливості дискурсивних одиниць.

Ключові слова: дискурс, епістолярій, епістолярний текст, лист, типи загальнотекстових та специфічних дискурсивних одиниць.